

OLIV TA'LIM TASHKILOTLARIDA TALABALAR METODIK KOMPITENTLIGINI RIVOJLANTIRISH

Xalilova Madina Olimjon qizi

Andijion davlat pedagogika instituti

Maktabgacha ta'lim yo'nalishi 102-guruh talabasi xalilovam356@gmail.com

Ilmiy raxbari: Xo'jabekova Mukarramoy

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19588737>

Annotatsiya: Ushbu maqolada oliy ta'lim muassasalarida bo'lajak mutaxassislarning metodik kompetentligini shakllantirish va rivojlantirishning pedagogik asoslari yoritilgan. Tadqiqot davomida talabalarning kasbiy mahoratini oshirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalarning o'rni, o'quv jarayonini metodik jihatdan to'g'ri tashkil etish prinsiplari va talabalarda mustaqil bilim olish ko'nikmalarini shakllantirish masalalari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: Oliy ta'lim, metodik kompetentlik, pedagogik mahorat, innovatsion yondashuv, metodik tayyorgarlik, kreativlik, ta'lim sifati.

Аннотация: В данной статье рассматриваются педагогические основы формирования и развития методической компетентности будущих специалистов в высших учебных заведениях. В исследовании анализируется роль современных педагогических технологий в повышении профессиональных навыков студентов, принципы методически корректной организации учебного процесса и формировании у студентов навыков самостоятельного обучения.

Ключевые слова: высшее образование, методическая компетентность, педагогические навыки, инновационный подход, методическая подготовка, креативность, качество образования.

Abstract: This article discusses the pedagogical foundations of the formation and development of methodological competence of future specialists in higher education institutions. During the study, the role of modern pedagogical technologies in improving the professional skills of students, the principles of methodologically correct organization of the educational process, and the issues of forming independent knowledge skills in students were analyzed.

Keywords: Higher education, methodological competence, pedagogical skills, innovative approach, methodological preparation, creativity, quality of education.

Bugungi global o'zgarishlar davrida oliy ta'lim tizimi oldida turgan eng ustuvor vazifa — nafaqat nazariy bilimlarga ega, balki o'z sohasi bo'yicha metodik mahoratini doimiy oshirib boruvchi, raqobatbardosh kadrlarni tayyorlashdan iborat. Oliy ta'lim tashkilotlarida talabalarning metodik kompetentligini rivojlantirish masalasi zamonaviy pedagogik ajralmas qismiga aylandi. Jamiyatning intellektual salohiyati va iqtisodiy barqarorligi bevosita oliy o'quv yurtlarida tayyorlanayotgan mutaxassislarning kasbiy tayyorgarlik darajasiga bog'liqdir.

Hozirgi kunda ta'lim jarayoniga raqamli texnologiyalar va innovatsion yondashuvlarning jadallik bilan kirib kelishi talabalardan nafaqat axborotni o'zlashtirishni, balki uni tahlil qilish, tizimlashtirish va amaliyotga samarali tatbiq etish metodlarini egallashni talab etmoqda. Metodik kompetentlik — bu talabaning o'z kasbiy faoliyatini loyihalash, tashkil etish va natijalarini baholash qobiliyati bo'lib, u bo'lajak mutaxassisning kreativ fikrlashi va mustaqil qaror qabul qilishi uchun poydevor hisoblanadi. Metodik kompetentlik tushunchasi va uni

rivojlantirish masalalari ko'plab mahalliy va xorijiy olimlar tomonidan tadqiq etilgan. Biroq, zamonaviy axborot-ta'lim muhitida talabalarning metodik tayyorgarligini yangi bosqichga olib chiqish, ularning metodologik madaniyatini shakllantirishning pedagogik mexanizmlari hali ham qo'shimcha tadqiqotlarni talab etmoqda. Ayniqsa, talabalar markazlashgan ta'lim (student-centered learning) sharoitida individual rivojlanish trayektoriyalarini belgilashda metodik kompetentlikning o'rni beqiyosdir.

Mazkur ishning asosiy maqsadi — oliy ta'lim tashkilotlarida talabalarning metodik kompetentligini rivojlantirishning pedagogik-psixologik omillarini aniqlash hamda ushbu jarayonni optimallashtirish bo'yicha zamonaviy model va tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Ushbu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilab olindi: "Metodik kompetentlik" tushunchasining mazmun-mohiyatini ilmiy jihatdan asoslash. Talabalarda metodik ko'nikmalarni shakllantirishning bosqichlari va mezonlarini aniqlash; O'quv jarayonida interfaol metodlar va mustaqil ta'lim imkoniyatlaridan foydalanish samaradorligini tahlil qilish.

Oliy ta'lim talabalarining metodik kompetentligini rivojlantirishda fanlararo integratsiyaning o'rni va bo'lajak mutaxassisning kasbiy moslashuvchanligini oshirishga qaratilgan metodik tizim taklif etiladi. Zamonaviy pedagogika fani oliy ta'lim talabasidan nafaqat o'z sohasining nazariy bilimdoni bo'lishni, balki shu bilimlarni boshqalarga yetkazib bera olish mahoratini — metodik kompetentlikni talab etadi. Metodik kompetentlik — bu talabaning o'quv-tarbiya jarayonini loyihalash, amalga oshirish, nazorat qilish va tahlil qilish bo'yicha egallagan nazariy hamda amaliy ko'nikmalari majmuasidir. Bu tushuncha o'z ichiga quyidagi muhim jihatlarni oladi: Kognitiv jihat: Ta'lim metodlari, shakllari va vositalari haqidagi fundamental bilimlarga ega bo'lish. Operatsional jihat: Olingan nazariy bilimlarni real pedagogik vaziyatlarda, dars ishlanmalarida va amaliy mashg'ulotlarda qo'llash mahorati. Kreativ jihat: Standart darsliklardan tashqari, o'ziga xos innovatsion metodika va texnologiyalarni yaratish qobiliyati. Talabalarda metodik kompetentlikni shakllantirish bosqichlari. Oliy ta'lim jarayonida ushbu kompetensiyani rivojlantirish uchta asosiy bosqichda amalga oshiriladi: Nazariy-adaptiv bosqich (1-2 kurslar): Talabalarga metodikaning umumiy asoslari o'rgatiladi. Ularda pedagogik faoliyatga motivatsiya va dastlabki metodik tasavvurlar shakllanadi. Amaliy-texnologik bosqich (3-kurs): Talabalar bevosita dars ishlanmalarini tuzish, interaktiv metodlarni (masalan, "Flipped classroom", "Blended learning") o'quv jarayoniga tatbiq etishni mashq qiladilar. Kasbiy-refleksiv bosqich (4-kurs/Magistratura): Pedagogik amaliyot davomida talaba o'z metodikasini sinab ko'radi, xatolarini tahlil qiladi va o'zining individual pedagogik uslubini shakllantiradi. Metodik kompetentlikni rivojlantirishning innovatsion texnologiyalari. An'anaviy ma'ruza darslaridan voz kechib, talabalarni faol o'quv jarayoniga jalb qilish metodik kompetentlikni oshirishning asosiy omilidir: Keys-texnologiyasi (Case-study): Talabalarga dars jarayonida yuz berishi mumkin bo'lgan muammoli vaziyat (masalan, talabaning darsga qiziqmasligi) beriladi va undan metodik jihatdan to'g'ri chiqib ketish yo'llari muhokama qilinadi. Raqamli didaktika (EdTech): Bugungi kunda metodik kompetentlikka talabaning elektron darsliklar yaratishi, LMS platformalari (Moodle, Canvas) bilan ishlashi va o'quv videolarini montaj qila olishi ham kiradi. Modulli-kredit tizimi imkoniyatlari: Talabaning mustaqil ta'limi doirasida unga metodik loyihalar (portfolio, ishlanmalar to'plami) topshirilishi ularning mas'uliyatini oshiradi. Metodik kompetentlikni baholash mezonlari: Talabaning metodik jihatdan tayyorligini quyidagi indikatorlar orqali aniqlash mumkin: Moslashuvchanlik: O'quv materialini auditoriya darajasiga qarab

osonlashtira olish yoki murakkablashtirish. Texnologik savodxonlik: Zamonaviy AKT vositalaridan dars samaradorligini oshirish uchun foydalanish. O'z-o'zini tahlil qilish (Refleksiya): O'tkazilgan darsning yutuq va kamchiliklarini xolisona baholay olish. Oliy ta'lim tashkilotlarida bo'lajak mutaxassislarni tayyorlash sifatini oshirish hamda ularning kasbiy mahoratini zamon talablariga moslashtirish jarayonida metodik kompetentlikni rivojlantirish ustuvor vazifa hisoblanadi. Mazkur mavzu doirasida olib borilgan nazariy tahlillar va amaliy izlanishlar natijasida quyidagi keng qamrovli xulosalarga kelindi. Metodik kompetentlik shunchaki o'quv metodlarini bilish emas, balki murakkab pedagogik vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilish, o'quv materialini auditoriya darajasiga moslab transformatsiya qilish va ta'lim natijalarini xolisona baholash qobiliyatidir. Bu kompetensiya talabanning nazariy bilimlarini real amaliyot bilan bog'lovchi "ko'prik" vazifasini o'taydi. An'anaviy reja-konspekt asosidagi dars o'tish uslublari bugungi axborotlashgan jamiyat talablariga javob bermay qolmoqda. Talabalar metodik kompetentligini oshirishda interaktiv ta'lim modellari (masalan, "Inverted Classroom" – teskari sinf, loyihaviy ta'lim, muammoli vaziyatlar tahlili) hal qiluvchi ahamiyatga ega. Texnologiyalar talabada mustaqil fikrlash, ijodiy yondashuv va metodik moslashuvchanlikni shakllantiradi. Zamonaviy oliy ta'lim sharoitida metodik kompetentlikni raqamli savodxonliksiz tasavvur etib bo'lmaydi. Talabanning elektron ta'lim resurslarini yaratishi, masofaviy o'qitish platformalari (Moodle, Zoom, Google Classroom) bilan ishlashi va dars jarayoniga multimedia vositalarini metodik jihatdan to'g'ri tatbiq etishi uning professional darajasini belgilaydi. Metodik kompetentlikni rivojlantirish jarayoni uzluksiz xarakterga ega bo'lishi lozim. Bunda talabanning o'z faoliyatini tahlil qilishi — refleksiya muhim o'rin tutadi. Talaba o'z dars ishlanmalaridagi yutuq va kamchiliklarni anglab yetishi, xatolar ustida ishlashi orqali o'zining individual metodik uslubini (avtorskaya metodika) yaratishga erishadi. Oliy ta'lim muassasalarida ushbu jarayonni samarali tashkil etish uchun quyidagilar taklif etiladi: O'quv dasturlariga metodik loyihalashtirishga oid maxsus modullarni ko'proq kiritish: talabalarning pedagogik amaliyot davrida faqat kuzatuvchi emas, balki faol metodist sifatida ishtirokini ta'minlash, "Metodik portfolio" tizimini joriy qilish orqali talabanning o'sish dinamikasini muntazam nazorat qilib borish. Talabalarning metodik kompetentligini tizimli rivojlantirish oliy ta'lim sifatini yangi bosqichga olib chiqadi. Bu esa o'z navbatida, maktab va kasb-hunar ta'limi tizimiga har tomonlama yetuk, zamonaviy fikrlaydigan va innovatsiyalarga ochiq bo'lgan yosh mutaxassislarni yetkazib berishning kafolatidir.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020-yil 23-sentab
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi PF-5847-sonli "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Farmoni.
3. Muslimov N.A. va boshqalar. Kasbiy ta'lim texnologiyalari. – Toshkent: "Fan va texnologiya", 2015.
4. Azizxo'jayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: O'zbekiston yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg'armasi nashriyoti, 2006.
5. Ibragimov X.I., Abdullayeva Sh.A. Pedagogika nazariyasi (Darslik). – Toshkent: "Fan va texnologiya", 2008.

6. Yo'ldoshev J.G', Usmonov S. Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni amaliyotga joriy etish. – Toshkent: "Fan", 2008.
7. Ziyomhammadov B. Pedagogika (O'quv qo'llanma). – Toshkent: "Turon-Iqbol", 2006.
8. Xodjayev B.X. Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti (Darslik). – Toshkent: "Sano-standart", 2017.